

L'ESTIUEIG A BEGUES, GAVÀ I CASTELLDEFELS, 1881-1936. DE LES COLÒNIES A LA MASSIFICACIÓ

dossier

JOSEP CAMPANY I GUILLOT*
ESTUDIÓS LOCAL

Introducció: l'estiueig com a concepte modern

Si alguna cosa caracteritza el segle xx, entre d'altres, és la generalització de l'oci. Si bé és cert que l'oci és un contrapunt natural de tota activitat humana, fins a la contemporaneïtat aquest era un fenomen que es percebia des de la més estricta individualitat i, fins i tot, per a determinades concepcions benpensants de la societat, des del rebuig. En canvi, la revolució industrial, amb la normativització del temps i el repartiment d'horaris al compàs dels xiulets de les fàbriques, va dotar el temps oci d'una substantivitat i autonomia que el singularitzaven, amb una forta dependència, això sí, de la classe social a la qual es pertanyia.

En el context de la pràctica de l'oci, hi ha una primera etapa, des del segon quart de segle xix als primers anys del segle xx en què, entre les classes més benestants, apareix l'estiueig, és a dir, l'abandonament de la residència habitual a ciutat i la migració cap a una segona residència en un entorn rural. És l'estiueig «clàssic», un dels hàbits socials més estesos entre la burgesia catalana.¹ Inicialment, l'estiueig anava molt lligat a determinades pràctiques curatives, i tenia un caràcter social molt elitista i classista.² Amb el temps, però, anar a prendre les aigües, sense abandonar la connotació sanitària i mèdica, va començar a ser una activitat purament de

lleure, de manera que els arguments salutífers anaren passant a segon terme. Finalment, aquesta pràctica esdevindria simplement el canvi de residència temporal per anar a una segona casa situada en un ambient salutífer.

En aquesta època, l'elitisme dels estiuejants es fa palès a través de la clara segregació que separa els visitants dels veïns de la localitat. Els estiuejants, als pobles receptors, són un món a part, i configuren el que hom va anomenar «la colònia». El seu impacte sobre les poblacions receptors té un vessant material –els habitatges i les instal·lacions d'estiueig–, però també immaterial, ja que dins de la societat local mateixa apareix una divisió entre els capaços d'imitar i seguir les noves modes burgeses importades de ciutat i els que, bé per condició econòmica, bé per convicció moral, en quedaven exclosos.

El fenomen de l'estiueig no deixà de fer-se present a la comarca. En el cas del sector sud-oriental, aquesta presència esdevé palesa just a partir del moment en què el tren –el mitjà de comunicació per excel·lència– arriba a la contrada, l'any 1881. És quan els mitjans de locomoció moderns posen aquells pobles a l'abast dels burgesos barcelonins, que la zona es fa atractiva per a l'estiueig. En aquest article presentarem dos casos pro-pers però distints en la forma en què els estiuejants s'implantaren al territori: Gavà i Begues. En un cas és una colònia aïllada; en el segon, molt més imbricada al poble.

Més entrat el segle xx, ja en l'època d'entreguerres, la pràctica de l'estiueig començà a canviar, amb l'aparició d'unes classes mitjanes amb ganes d'imitació, capaces de reservar-se temps per al propi gaudi i amb prou diners per procurar-se'l. Així es va generalitzar l'estiueig per part de les classes mitjanes, i es va configurar una moda característica d'aquella societat dels anys vint. L'oci, l'activitat lúdica, es convertí aleshores en una indústria, en un negoci tenyit de modernitat i cosmopolitisme. Activitats

* **Josep Campmany i Guillot** (Gavà, 1966) és doctor en Física per la UB (1994) i president del Centre d'Estudis de Gavà i membre de les juntes directives de l'Associació d'Amics del Museu de Gavà i del Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat. Estudiós local, ha publicat diversos llibres i articles d'història local.

¹ Glòria Soler, *L'estiueig a Catalunya, 1900-1950*. Barcelona: Ed. 62, 1995.

² Joaquim M. Puigvert, «Les colònies d'estiuejants (1865-1936)», *Revista de Girona*, núm. 215 (novembre-desembre 2002), p. 76-82.

Figura 1. La masia de ca n'Amat, a Gavà, i antigament de can Ros de les Canals, presenta aquest aspecte, amb els esgrafiats a la façana típics del segle XVIII. Va ser reconstruïda el 1741, tal com indica una inscripció sobre la porta d'entrada. Foto: l'autor.

com el turisme i l'esport, o instal·lacions com els parcs d'atraccions, hotels, balnearis, restaurants i casinos van genuïnament aparellats, i van deixar una empremta en el territori que avui encara és fàcil de resseguir.

En el nostre àmbit d'estudi, aquest canvi de tendència és observable amb l'inici de dues noves iniciatives: el parc d'atraccions de l'*American Lake*, a Gavà, l'any 1921, i la descoberta del turisme de sol i platja, a Castelldefels, amb els *Baños de Castelldefels*, a final de la dècada dels vint. Hi dedicarem també unes pinzellades.

La Colònia Amat, a la Font del Ferro

Entre les primeres manifestacions d'estiueig de la comarca, una de les que mostra un caràcter més autèntic estava situada a Gavà: la Colònia Amat, a la Font del Ferro. Aquesta colònia exemplifica, pel seu caràcter eminentment burgès i exclusiu, una primera època del turisme a casa nostra, plena d'elitisme i modernitat.

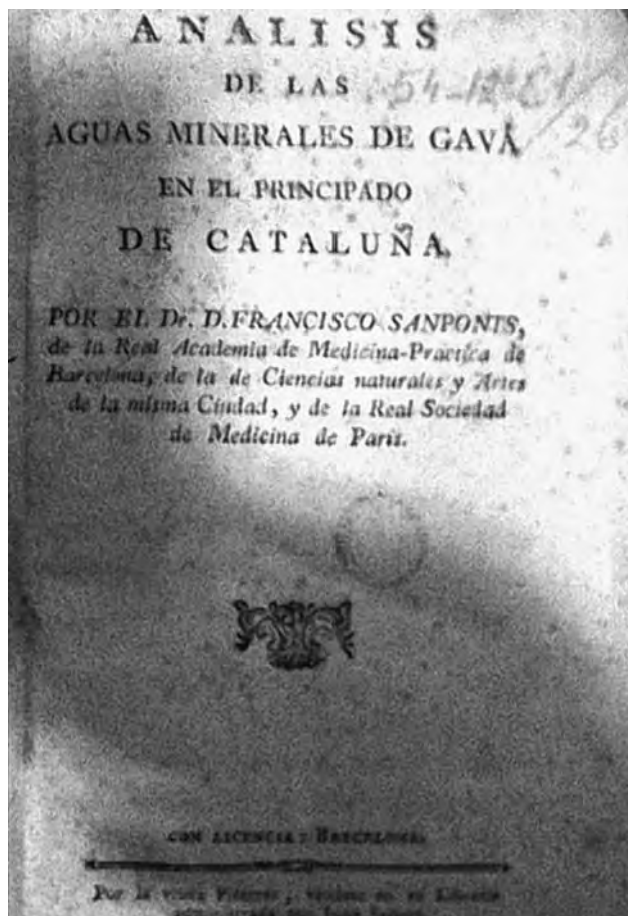
La vella masia de can Ros de les Canals (figura 1), situada a Gavà, al costat de la riera de Sant Llorenç i prop de

Bruguers, tenia, dins les seves terres, la Font del Ferro de Gavà, una font d'aigua ferruginosa molt coneguda, les propietats curatives de la qual ja van ser estudiades i remarcades per Francesc Sanponç l'any 1791.³ Sanponç explicava a la seva memòria (figura 2) que «los moradores de aquella comarca ya gozaban de tiempo inmemorial los saludables beneficios de sus aguas, y aún los médicos de Sant Boi, Sant Climent y otras poblaciones vecinas a Gavá las recomendaban y recomiendan en el día, porque sus propias observaciones han confirmado la justicia de los elogios que la tradición y voz común hicieron de sus admirables virtudes».

Amb el reclam d'aquestes aigües, entre els anys 1890 i 1898,⁴ els propietaris del mas (la família Amat) construïren tres cases d'estiueig de lloguer, amb capacitat per a unes deu o dotze famílies, tot i que en algunes jor-

³ Francesc Sanponç, *Análisis de las aguas minerales de Gavá en el Principado de Cataluña*, imp. Vidua Piferrer, 1791. Es pot consultar al web: books.google.com (juliol 2011).

⁴ Rafael Amat, «La font del Ferro y la ermita de Brugués», La familia. *Revista mensual ilustrada del hogar*, núm. 609 (abril 1966) p. 159-166.

Portada de la memòria de Francesc Sanponts en què descriu l'anàlisi i qualitats de l'aigua de la Font del Ferro de Gavà. Foto: l'autor.

nades d'estiu s'hi congregaven fins a un centenar de persones. Una ressenya de l'any 1896 fa referència a aquesta colònia d'estiuejants: «Si bién ha refrescado notablemente el tiempo, continúan todavía entre nosotros algunas de las familias de la capital que vinieron aquí a pasar el verano; demora que sin duda sabrán aprovechar en recorrer los bosques inmediatos en busca de los sabrosos "rovellons" que pronto saldrán en abundancia, ya que llegó su temporada y el terreno se halla con la humedad y frescura que su aparición necesita. Y al mismo tiempo que practicando el ejercicio antes dicho podrán admirar las bellezas y tesoros naturales que contienen las montañas vecinas, desde algunos de sus elevados picos, como el Pla de las Bassas, Sant Miquel, Bruguers y algún otro [desde los que] se descubren deliciosos panoramas, y entre cuyos riscos y sinuosidades hay fuentes tan ricas como las del Mas Vilar, d'en Bru, y sobre todo la de hierro de casa Amat, cuyas aguas, según competente dictamen facultativo, contienen carbonato férrico y cloruro cálcico, gas, ácido carbónico y sales de magnesia y sosa, teniendo sobre las demás aguas ferruginosas la ventaja de que lejos de ocasionar restricción

Figura 3. Text aparegut a *La Vanguardia* l'any 1911 per anunciar el lloguer d'habitatges a la Colònia Amat.

de vientre, purgan suavemente, circunstancia que las hace doblemente apreciables».⁵ Podem copsar en aquestes ratlles que l'estiueig era ja, en aquesta època, un afer clarament d'oci i lleure, tot i que encara l'esment medicinal semblava necessari de remarcar.

L'any 1911, aquestes cases s'anunciaven a la premsa barcelonina, amb el reclam de «Xalets al mig del bosc. Panorama hermosíssim; aires saludables; y aigües abundants» (figura 3).⁶ Per arribar-hi, hi havia un servei de tartanes des de l'estació de Gavà, fins que el 1912 s'obrí una camí que, des de la carretera de Begues, hi permetia arribar amb automòbil. Un dels hereus i testimonis d'aquella època recrea l'ambient d'aquest lloc d'estiueig: «La colonia, rodeada de montes y espesos bosques con pinares, robles y encinas, tenía también sus huertos, viñedos y zonas de algarrobos, almendros y otros árboles frutales».⁷

La infraestructura de la colònia s'anà fent de mica en mica, gràcies als esforços del promotor, Joan Amat: «recogió y condujo, en 1905, hasta las casas, el agua procedente de manantiales, construyendo además un depósito cilíndrico semienterrado, de 90.000 litros de capacidad, para reserva durante los meses secos de verano. Amplió las viviendas y, en 1907, edificó la Capilla. Luego, en 1909, construyó un "lago" con cascada y peces de colores. Después, una mina horadada en la roca para disponer de agua fresca y conservar los alimentos. En 1914 construyó en poco más de dos meses una pista de tenis, luego un surtidor, una piscina, un minigolf y, finalmente, en 1929,

⁵ *La Vanguardia*, 2 d'octubre de 1896, p. 3.

⁶ *La Vanguardia*, 4 de juliol de 1911, p. 11.

⁷ Totes les citacions estan tretes de l'article esmentat a la nota 4.

Figura 4. Porta de la pista de tennis, amb la data de construcció indicada.

“lux electrica fuit lecata”, como así lo recuerda una leyenda inscrita en la fachada posterior de la casa “pairal”».

Ens hem d'aturar un moment en la pista de tennis de 1914, ja que constitueix el primer equipament esportiu del qual tenim notícia a Gavà (figura 4), i és que el fenomen de l'estiueig també va anar lligat, a Catalunya, a l'extensió de la pràctica esportiva.⁸ Un parell d'anys després trobem ressenyat l'ús de la pista pels membres de la colònia: «La colonia de la Font del Ferro, representada por varios jóvenes y distinguidas señoritas de esta localidad, ha realizado durante las dos semanas últimas, siguiendo la costumbre de otros años, el campeonato de law-tennis, disputándose una copa y varias medallas. Los partidos resultaron muy lucidos, admirándose en los mismos buenas jugadas. La colonia está compuesta por las familias de Amat, Moixí, Puig, Comas, Paris, etc».⁹ Aquesta pràctica, continuada cada estiu, acabà deixant una empremta associativa: el 9 d'abril de 1927 s'inscriví,

⁸ Josep Campmany, *Història del Futbol Club Gavà. 80 anys de futbol (i altres esports) a Gavà (1928-2008)*. Gavà, Centre d'Estudis de Gavà, 2009, p. 4-5.

⁹ *La Vanguardia*, 16 de setembre de 1916, p. 12.

al registre d'associacions del Govern Civil, el Fuente del Hierro Lawn Tennis Club de Gavà.¹⁰ El Club es constituí formalment el 10 d'agost de 1927 (època de vacances), tenia 25 socis, i estava presidit per Joan Amat, el propietari de la colònia. Altres membres de la junta eren l'alemany Isidre Saenger, August Feliu Havel, i els germans Rafael i Emili Amat.¹¹

Els estiuejants s'entretenien amb la cacera, els esports i les excursions, alguns cops a les platges de Gavà o de Castelldefels, les dones fent mitja o puntes de coixí, i al vespre es resava el rosari col·lectiu a la capella. Entre els il·lustres estiuejants de la colònia, hom esmenta: «don Isidro Saegner, alemán de origen, que formó parte de la Junta del Pompeya, y que veraneó tres temporadas en la "Font del Ferro" dando gran realce y animación a la colonia (...) Una de las familias que pasó por la colonia fue la del inglés Mr. Huysen, que (...) estaba casado con una andaluza, tenía dos hijas y era muy amigo del General Primo de Rivera (...) Por la "Font del Ferro" desfilaron, como visitantes o como veraneantes, médicos eminentes, artistas famosos, jueces, magistrados, un Presidente de la Audiencia Territorial, un futuro alcalde de Barcelona e incluso dos o tres señores que luego fueron ministros del Gobierno español».¹²

La colònia Amat continua en actiu encara avui (figura 5). Tot i no ser refugi d'estiuejants de luxe, encara està enclavada en un indret màgic, envoltat de boscos, amb els xalets per a estiuejants d'estil eclèctic dempeus, al costat de la masia setcentista. El conjunt arquitectònic té aquell encant dels indrets decadents, propis d'un temps passat, que es resisteixen a desaparèixer.

Els estiuejants de Begues¹³

La descoberta de les potencialitats turístiques de Begues, a causa del clima especial derivat del seu emplaçament sobre l'altiplà del Garraf, correspon als primers excursionistes, i té relació amb la construcció del ferrocarril de Vilanova, l'any 1881, que acostava Begues a Barcelona. Ja

¹⁰ Arxiu del Govern Civil de Barcelona (AGCB), Llibre de registre d'associacions, vol. 7, exp. 13044.

¹¹ AGCB, fons Associacions, documents traspaperats a l'expedient 12188.

¹² Rafael Amat, «La font del Ferro y la ermita de Brugués», *La familia. Revista mensual ilustrada del hogar*, núm. 609 (abril 1966) p. 159-166.

¹³ La documentació d'aquesta secció s'ha extret del llibre de C. Solans i R. M. Bondia, *Begues*. Valls: Cossetània, 2001, p. 70-71, i de la publicació *Begues Noucentista. 1850-1950. De la masia a la consolidació del poble*, catàleg editat pel Centre d'Estudis Beguetans, 1997.

Figura 5. Una mostra dels xalets de la colònia Amat, de la Font del Ferro de Gavà, encara en actiu avui en dia. Foto: l'autor.

l'any 1887,¹⁴ els excursionistes que pugen a Begues just l'any després de fer-se la carretera de Gavà, esmenten el «châlet Amell» i el «châlet d'en Teodor Bosch», les primeres cases d'estiuejants de la localitat. L'autor, en descriure el poble, remarca que està «en situació incomparable: aires purs, quietud i vistes deliciosos. Aquí podrien venir els barcelonins a esbargir-se».

En aquesta època Begues ja tenia un hostal, cal Pere Vell. A principis de segle xx pren importància la figura de Jaume Petit i Ros, fundador de la societat agrícola Granja Petit Canigó, que comercialitzava ous i llet procedent de Begues a cinc granges que tenia a Barcelona. Els contactes adquirits amb aquest negoci van permetre-li atreure nous estiuejants, i l'any 1909 promogué la construcció del Petit Casal (figura 6), per atendre les seves necessitats socials. Les rimes d'inauguració del Petit Casal el 1909¹⁵ descriuen aquest trànsit de Begues de poble rural a poble d'estiueig: «comprentent que Begues / es sa per tots estils, / molts senyors s'hi fan torres, / i aquí

viuen tranquils». En aquest cas, a diferència de Gavà, els estiuejants no es van concentrar en un nucli aïllat del poble vell, sinó que es van integrar al poble que tot just s'estava eixamplant.

Sis anys després d'obrir el Petit Casal, Jaume Petit fundava l'Hotel Colònia Petit (figura 7), augment significatiu de places turístiques que incrementà la colònia d'estiuejants, per als quals fins i tot s'organitzaven esdeveniments específics, com ara la Festa de l'Arbre de 1915.

El mateix Jaume Petit, quan els estiuejants ja eren habituals al poble, va fundar la sala de teatre Goula (1919), destinada a l'entreteniment de la cada cop més nombrosa colònia estiuejant, i a principi dels anys vint va fundar el complex del «Gran Hotel Colònia Petit Canigó», situat al costat de la carretera, just sobre el coll de Begues, amb unes vistes impagables sobre el delta i l'aleshores expansiva Barcelona (figura 8). El 1925 ell mateix va organitzar el servei d'autobusos des de l'estació de Gavà, per facilitar l'accés als estiuejants, que fins aleshores arribaven en carruatge.

Amb l'entrada en funcionament d'aquestes infraestructures arribaren turistes barcelonins de molt diversa posició social, atrets per la fama del bon clima i el bucòlic aspecte dels encontorns, apropiats per a la realització de

¹⁴ Miquel Cuní, «De Gabà a Begas. Excursió entomològica», *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, núm. 1 (1891) p. 19-45, 108-112.

¹⁵ Dec el coneixement d'aquesta font a l'historiador beguetà Francesc Sánchez.

Figura 6. Festa d'inauguració del Petit Casal de Begues. Foto: cessione Centre d'Estudis Beguetans (Francesc Sánchez).

llargues excursions. La colònia d'estiuejants de Begues ben aviat contribuï a la difusió dels esports moderns com el futbol, amb la institució de tornejos,¹⁶ i organitzà una sèrie d'esdeveniments socials que tenien per marc el nou Gran Hotel Canigó, com ara la festa de la Velleja, colònies per a sord-muts, o la festa de l'ombrel·la.

Però el model d'estiueig a Begues era el dels xalets integrats a la trama urbana, no tant el de les colònies aïllades. A més, cap als anys trenta, el propietari de can Romagosa, senyor Mas, va convèncer l'actor còmic barceloní Josep Sampere d'estiuejar-hi, cosa que va atreure un tipus diferent d'estiuejants, artistes del Paral·lel i rodalia, com l'Alexandre Noya, el mateix Josep Sampere, en Bech, etc, que van transformar urbanísticament la veïna localitat, en construir-hi les primeres cases d'estiueig del carrer de la Rambla.

Una part d'aquests estiuejants es van autoanomenar la Colla de l'Arròs,¹⁷ i van ser els creadors de la Cuca-fera, l'any 1934 (figura 9). Així, aquesta nova tipologia d'estiue-

¹⁶ Conxita Solans, *75è aniversari C. F. Begues*. Begues: Club de Futbol Begues, 1999, p. 7.

¹⁷ Francesc Sánchez, Xavier Parellada, *Begues. Festes i tradicions*. DVD, Ajuntament de Begues, 2010.

jants deixa de banda l'elitisme i classisme dels primers estiuejants i arrela al poble. Estem doncs davant d'un model clarament diferent del de la Colònia Amat de Gavà.

La descoberta de les platges de Castelldefels¹⁸

Un xic més tard que el turisme de luxe aterrés al sud-oest del Baix Llobregat, es produí la descoberta lúdica de les platges de Castelldefels per la naixent classe mitjana barcelonina de l'època.

L'any 1927 es va començar a planificar la urbanització de la zona d'estanys i maresmes, amb un projecte que unís les Botigues de pescadors de la banda del Garraf amb la platja amb un passeig marítim que havia d'arribar fins a Gavà. De tota manera, abans que aquesta planificació veiés la llum, ja es van construir les primeres instal·lacions dedicades als banys, poc abans de 1928. I aquell mateix any es va parcel·lar la zona de platja i es va constituir la *Sociedad Anónima Baños de Castelldefels* (figura 10), que va obtenir permís del ministeri de Foment per construir un luxós balneari,¹⁹ amb tres restaurants: el Popular, el Miramar i el Gran Restaurant (que després de la guerra es transformaria en l'actual Florida Park). Aquest complex lúdic i esportiu, centrat en els banys de mar, entrà a ple rendiment durant els anys trenta. Paral·lelament, s'establí un servei regular d'autobusos entre l'estació de tren i les platges.

En aquest establiment de banys hi havia jardins i terrasses on prendre el sol, casetes per a bany, bungalows, etc. (figura 11). Un petit vapor-golondrina portava els turistes a fer un tomb per les costes de Garraf, i una espectacular passera sobre el mar s'endinsava cap a un viver i permetia llargs passejos sota el sol.²⁰

L'any 1931, aquesta platja (i les de Gavà i de Viladecans) fou objecte de la modèlica planificació de la «Ciutat de repòs i de vacances», a càrrec del GATCPAC i d'una cooperativa de sindicats i institucions, que pretenia solucionar de forma molt avançada per a l'època la problemàtica generada per l'accés a l'oci de les classes populars de Barcelona. Tot i que el projecte fou avortat per la guerra d'Espanya de

¹⁸ Jordi Navarro, *Imatges de Castelldefels, 4. L'estiueig i el turisme*. Castelldefels: Ajuntament de Castelldefels-Grup de Recerques Històriques de Castelldefels, 2005.

¹⁹ *Baños de Castelldefels. Barcelona*. Còpia de l'original a l'arxiu de l'autor, gràcies a la gentilesa de Bàrbara Schwartz, presidenta del Grup de Recerques Històriques de Castelldefels «El Torreó».

²⁰ Josep Campmany, *Castelldefels i la mar*, Ajuntament de Castelldefels, 1998, p. 111-113.

Figura 7. Hotel Petit Canigó, a Begues, l'any 1915. Foto: cessió Centre d'Estudis Beguetans (Francesc Sánchez).

Figura 8. Gran Hotel Colònia Petit Canigó, retratat als anys trenta del segle xx. Foto: Newmagazine, núm. 4 (2010) p. 6-7 (consultat a <http://Issuu.com>).

Figura 9. La colla de l'arròs, grup d'estiuejants d'on va sorgir la idea de construir la Cuca-fera, una de les primeres mostres de bestiar popular i tradicional de la comarca. Foto: cessió del Centre d'Estudis Beguetans.

Figura 10. Portada del fulletó promocional dels Baños de Castelldefels, de 1930. Foto: cessió Bárbara Schwartz, del Grup de Recerques Històriques de Castelldefels.

1936, indica fins a quin punt la platja de Castelldefels era, a cavall dels anys vint i trenta, un lloc d'estiueig privilegiat, tot i que de caire molt més popular que les colònies d'estiuejants de Begues i Gavà acabades d'esmentar.²¹

El parc de l'*American Lake*, a Gavà²²

A Gavà, un propietari ric i excèntric, Artur Costa, a final del XIX havia comprat una gran parcel·la a la sortida del poble, a la carretera que anava en direcció a Castelldefels. Allà hi va edificar la seva residència privada, una torre que avui encara es conserva. Però un parell de dècades després, cap a l'any 1920, va aixecar a la mateixa finca que envoltava la seva torre residencial, un recinte d'atraccions per a forasters, del qual es conserven multitud de fotografies i postals, l'*American Lake*.

El parc comptava amb un llac artificial amb embarcador, on els visitants podien llogar petites barques. El llac tenia tres illes, amb una cascada d'aigua, i hi suraven dues maquetes grans de vaixells de guerra a escala. Entorn del

²¹ Alejandra de Habsburgo, *Propiedad y espacio en Castelldefels*, Ajuntament de Castelldefels, 1983, p. 95-100.

²² Per al que segueix, Manel Alonso, Josep Campmany, Assumpció Gabernet, Mari Carmen Monteagudo i Benet Solina, *L'American Lake*. Quadern de divulgació *La Sentiu*, núm. 27, any 2003.

- BAÑOS DE CASTELLDEFELS
L'AYA GIGANTE - PLATJA GEGANT

VISTA PARCIAL DEL BALNEARIO
VISTA PARCIAL DEL BALNEARIO

Zerkowitz

Figura 11. Imatge del primer establiment de banys marins de Castelldefels. Foto: Zerkowitz, Arxiu Municipal de Castelldefels, reg. 47.

Figura 12. Una imatge de la platja de Castelldefels als anys trenta del segle xx, quan la convivència entre estiuejants i pescadors era encara una realitat. Foto: Zerkowitz, Arxiu Municipal de Castelldefels, reg. 50.

parc, hi havia una ermita, un bosc enjardinat travessat per un riuet, un tancat amb cérvols i, envoltant la finca, les vies d'un petit carrilet, dos trenets, un amb el motor d'un Ford i l'altre amb el d'un Buick, amb vagonets descoberts i coberts, rèpliques dels trens de la línia de Vilanova, que passava per un túnel sinuós on hi havia diorames amb escenes d'història natural fets amb animals dissecats (tigres, cocodrils, óssos polars, lleons, cérvols...). Hi havia l'estació del trenet i un pas a nivell. Dels edificis grans, a

banda dels pavellons del costat del llac, destacaven l'hotel-casino, un cafè restaurant, una sala de ball feta de ferro i vidre, una altra pista de ball a l'aire lliure, i un petit barri amb cases de lloguer, tot fet de pedra. Cap a l'any 1926 s'afegí un primer pis a l'hotel-casino, on s'ubicà un petit teatre en què es representaven espectacles frívols i picants. Tots els edificis, a més, estaven il·luminats amb llum elèctrica, i oferien un aspecte totalment espectacular als veïns del poble. L'afluència de públic va fer que l'hotel

Figura 13. Imatge del llac de l'American Lake de Gavà. Foto: L. Roisin, arxiu de l'autor.

Figura 14. Imatge d'un dels pavellons del parc de l'American Lake de Gavà. Foto: L. Roisin, arxiu de l'autor.

es quedés petit, i dins del parc es van edificar un parell d'apartaments. Quan també aquests es van fer petits, el propietari va edificar una casa de planta baixa i pis a l'altre costat de la carretera, fora del recinte.

El promotor va crear un parc que donava valor afegit a l'hotel, restaurant i casino. Desconeixem si es va inspirar en algun altre exemple d'equipament turístic de l'època, però en el context català aquesta barreja d'equipaments de restauració i allotjament, més parc d'atraccions, en aquella època, era molt innovadora, i estava destinada a atreure un tipus concret de burgès barceloní: el que s'hi estava només unes hores o uns pocs dies, gavanencs que anaven a ballar a la pista d'estiu els dies de festa, i passejar, famílies que buscaven un lloc d'esbarjo prop de Barcelona, parelles d'amants que cercaven un lloc discret, joves amb ganes de divertir-se...

El primer anunci a la premsa d'aquest equipament es va publicar l'agost de 1920.²³ Malgrat l'expectació inicial, la prohibició del joc pel govern de Primo de Rivera el 1923 va ser un llast que va impedir que el parc tingués beneficis econòmics, i la mort del promotor, l'any 1930, va acabar de donar el tret de gràcia a l'innovador equipament. Afectat per la crisi del 29 i la Guerra Civil, va ser expropiat el juliol de 1936 i convertit en escola d'oficials de l'exèrcit popular. El complex va desaparèixer a final de 1945, quan va ser comprat per la Societat General d'Aigües de Barcelona i va ser urbanitzat.

Conclusions

En aquest article hem volgut retratar, amb quatre pinzellades, les diverses tipologies de turisme i estiuatge que es donen a la part sud-oriental del Baix Llobregat entre final del segle XIX i el 1936.

Hem vist que el desenvolupament de l'estiuatge va estar lligat amb l'arribada del ferrocarril, i que fins al 1936 és una pràctica majoritàriament burgesa. Primer estava reservada només a l'alta burgesia, que adopta un model d'estiuatge elitista i aïllat (colònia de la Font del Ferro), i després es va estenent a altres capes de la mitjana burgesia, que adopta uns patrons més integrats a les poblacions receptores (el cas dels artistes i gent de la faràndula de Begues).

A cavall entre les dècades dels vint i trenta del segle passat, comença a aparèixer un altre tipus d'estiuatge, més massificat, que busca el lleure per períodes molt més curts de temps, i per als quals s'organitzen equipaments pensats per a l'acollida de grans grups de turistes, com ara els banys de Castelldefels o el parc d'atraccions de l'American Lake de Gavà.

En definitiva, un model d'ús de l'oci i del lleure estretament lligat a l'aparició de la nova societat industrial, i que evoluciona a mesura que aquesta es transforma cap a l'estat del benestar més socialitzat.

²³ *La Vanguardia*, 15 d'agost de 1920, p. 4.